

Valfrihet och kvalitet

Den skattefinansierade välfärden finns till för samtliga kommuninvånarens bästa. Rätten till en kvalitativt bra och trygg förskola och skola, äldreomsorg och handikappomsorg är överordnat intresset hos dem som är satta att utföra verksamheten. Det gäller oavsett om verksamheten bedrivs i kommunal eller privat regi.

Detta borde vara en självklarhet, men så är inte fallet i Tyresö kommun idag. Denna motion är ett försök att sätta kvaliteten och den enskilde medborgaren i fokus. Det är hennes och hans välfärd som ska komma först.

För den sittande borgerliga majoriteten i Tyresö kommun har det blivit viktigare att öka andelen privata alternativ än att ställa de krav, på den egna och den privata verksamheten, som omsorgen om en bra skattefinansierad välfärd kräver.

Låt oss bara peka på några få, men tydliga, exempel;

- Kön till förskolan organiseras idag via 20-talet olika köer. Det är krångligt för föräldrar och innebär att barn låses in i respektive förskolas eget system, eftersom möjligheterna att byta till en närliggande förskola inom annan driftsform i praktiken omöjliggörs. Majoriteten värnar därigenom de privata förskolornas rätt att välja (och välja bort?) barn framför ett system som gör det lättare för föräldrar och barn att få gå på den förskola man helst vill.
- Från den borgerliga majoriteten ställs inga större krav på verksamheten än vad gällande lagstiftning kräver. Det har fått till följd att såväl privata som kommunala förskolor har för låg andel högskoleutbildad personal. Värst är situationen när det gäller de privata förskolorna. Rätten att få tjäna pengar på att hålla nere utbildnings- (och därmed löne-) nivån överordnas barnens rätt till en bra pedagogisk utbildning.
- När verksamheter övergår från kommunal till privat verksamhet omfattas inte verksamheten av meddelarskydd vilket gör att eventuella missförhållanden riskerar att förbli oupptäckta. Det borde vara en självklarhet att all skattefinansierad välfärd omfattas av meddelarskydd. Men återigen – kravlöshet.

Listan skulle kunna göras mycket längre på områden där bristen på kvalitetskrav återkommer. Detta är bara några exempel. Nedan redovisar vi de krav som vi anser bör ställas på skattefinansierad verksamhet i Tyresö och i samtliga fall kan man idag säga att den nuvarande majoriteten valt att inte ställa tillräckliga krav.

För oss är det självklart att dessa krav ska ställas på såväl privata som offentliga utförare. Oavsett vem som är utförare måste kravet på kvalitet sättas främst. När de borgerliga partierna gör privat driftsform till det övergripande intresset hävdar vi att det måste vara kvalitet, brukarintresse och eventuellt andra speciella omständigheter som ska vara avgörande. Därför anser vi att när i normalfallet nya verksamheter ska startas och lämnas ut på anbud ska som regel också kommunens egen verksamhet presentera sitt förslag. Härigenom ges beslutsfattarna bättre möjligheter att jämföra olika alternativ och bedöma dess kvaliteter. Undantaget bör vara områden där verksamheten är sådan att det finns tydliga samordningsvinster att göra på en sammanhållen och av kommunen driven verksamhet.

Vad bör då göras för att sätta kvaliteten i fokus i Tyresö?

Kvalitet först

För det första och alldeles uppenbara. Kommunen ska kräva kvalitet och högre kvalitet än den som är en minsta möjliga enligt svensk lagstiftning. Det handlar om Tyresös (och i vardagen kommunens medborgares) möjlighet att konkurrera med kunskap genom en alltid högkvalitativ utbildning och förskola. Och det handlar om det självklara att få en värdig omsorg som kvalitativt överstiger det som lagstiftningen kräver. Därför måste kommunen såväl för den verksamheten som utförs i egen regi som i privat regi definiera kvalitetskrav som man regelbundet följer upp och informerar om.

- ✓ Ställ högre kvalitetskrav på all verksamhet. Successivt stigande miniminivåer när det gäller exempelvis bemanning och utbildningsnivå bland personalen borde vara ett sådant krav. Andra sådana mer specifika krav handlar om hur skolor tillgodoser behovet av idrott, bibliotek och elevhälsa.
- ✓ Utvärdera bättre. Kommunen behöver utveckla kvalitetsuppföljningen av såväl den egna kommunala som den privata verksamheten. I detta bör inbegripas rätten till oanmälda inspektioner och ekonomisk insyn. Vid konstaterade brister ska verksamheten återrapportera vad som gjorts för att åtgärda problemet. Om problemen kvarstår ska kommunen, för den skull att den driver verksamheten eller äger tillsynsansvaret, alltid behandla frågan om verksamheten ska stängas.
- ✓ När ny verksamhet etableras ska den egna kommunala verksamheten inkomma med anbud. Kommunen behöver därför organisera en egen utförarenhet. Detta för att öka mångfalden och säkerställa att kvaliteten alltid värnas. Kommunens upphandlingsavdelning ska tillsammans med berörd förvaltning utarbeta arbetssätt som borgar för att en objektiv och konkurrensneutral utvärdering görs av samtliga anbud.

Valmöjlighet – Ja, och inte bara mellan olika ägare

För det andra behöver kommunen öka valmöjligheten. Genom det egna valet får brukarna större inflytande och möjlighet att påverka den egna vardagen. I den officiella retoriken har valfriheten ökat när verksamheterna har haft olika huvudmän. I vardagen är det knappast synonymt med valfrihet och kanske är det därför så få känner igen sig i beskrivningen av den stora möjligheten att påverka genom det egna valet.

Nu behöver Tyresö kommun göra en kraftansträngning för att öka valmöjligheten. Både genom att informera bättre om de val som faktiskt finns men också genom att öka profileringen. När den borgerliga majoriteten valt att låta verksamhet övergå till privat verksamhet har tvärtom den uttalade ambitionen varit att verksamhetens innehåll ska vara så likt som möjligt den övriga verksamheten. Även inom ramen för ett val av utbildningsanordnare och äldreomsorg bör det ges utrymme för valmöjligheter i exempelvis verksamhetsinriktning och serviceutbud.

- ✓ Erbjud alltid valet att få sin verksamhet i närområdet. I diskussionen om valfrihet glömmer man ofta bort att de flesta barn, elever, föräldrar och äldre vill ha sin service nära boendet. Det system som nu råder med olika köer och en ovilja att tillgodose behoven inom respektive stadsdel gör att valfriheten begränsas kraftigt. Därför blir det viktigt för valfriheten att verksamheten dimensioneras så att det finns stor möjlighet att få service i närområdet.

- ✓ Informera brukarna. Kommunen bör ta på sig ansvaret att förse brukarna med partsneutral information om verksamhetens kvalitet och inriktning. Resultat, utbildningsnivå, policies och bemanning bör vara information som samlas in av kommunen och offentliggörs som en konsumentupplysning. I denna konsumentupplysning ska en tydlig redovisning av pedagogisk inriktning och vårdfilosofi vara en betydande del. Kommunen bör gentemot egna och privata verksamheter utforma etiska regler för marknadsföring som alla har att leva efter.
- ✓ Mångfald ska stimuleras så att valmöjligheterna blir reella. Mångfald ska i första hand handla om olika inriktningar på verksamheten. Den valfrihet som hittills varit dominerande i Tyresö har handlat om att erbjuda samma verksamhet men med annat ägande. Med andra ord har valmöjligheterna för brukarna inte ökat. Med tydligare profilerade förskolor, skolor och äldreomsorg ökar valfriheten reellt. Därför bör de kommunala verksamheterna ges i uppdrag att tydliggöra sin egen profil. På samma sätt bör det ligga inom ramen för den information som kommunen ska ge till respektive brukare att visa på respektive verksamhets profil. Vid val av ny utförare ska stor hänsyn tas till att mångfalden i verksamheten ökar och att det är en för området lämplig inriktning på verksamheten.
- ✓ Inom ramen för ett val ska kommunen i den egna verksamheten tillgodose ökade möjligheter att välja. Det kan handla om att inom ramen för ett skolval kunna välja profil eller pedagogisk inriktning. Eller att genom eget val påverka graden av service inom äldreomsorgen och äldreboenden. Väl så viktigt som att välja utförare är sannolikt den enskildes möjlighet inom äldreomsorgen att påverka/välja tid för väckning samt dusch och möjligheten till aktiviteter. På sikt borde verksamheterna även öka möjligheten för brukarna att i större grad påverka vem man vill ska utföra en för brukaren viktig tjänst.

Och inflytande genom påverkan

Ett av de stora problemen med den nuvarande politiken är att den ser skol- och äldreomsorgsval som ett köp av vilken vara eller tjänst som helst som konsumenter gör på en marknad. I verkligheten förhåller det sig tvärtom. Köp av en ny platt-tv är inte jämförbara med de ofta livsavgörande följder som blir konsekvensen av ett val av skola, förskola eller omsorg. Därav följer det som vi ovan pekat på att kommunen har ett ansvar att garantera kvaliteten i alla alternativ. Det blir också logiskt att kräva valmöjligheter inom ramen för detta stora avgörande val. Men väl så viktigt är att ge barn och äldre möjligheter att påverka den egna verksamheten i den egna vardagen.

- ✓ Det är viktigt att öka möjligheten för brukare som vill påverka verksamheten att det finns goda förutsättningar att göra det. Skola, förskola och hemtjänst (för att bara nämna några exempel) är inte en vara vilken som helst som man köper och säljer. Även inom ramen för ett val (eller ett icke-val) är det viktigt att det finns möjlighet att påverka verksamheten. Det bör därför vara en uttalad ambition att öka olika former av brukarinflytande. Ett sådant exempel är när man etablerar kommunala friskolor eller friförskolor med betydande lokalt inflytande.

Spela på lika villkor

Genom att ge alla aktörer jämförbara spelregler ökar kvaliteten. När kommunen ställer upp krav på bra förutsättningar för de anställda öka deras möjligheter att ge brukarna bra verksamhet. Om man tvärtom låter de med lägst ambitioner styra riskerar man en

nedåtgående spiral där konkurrens sker med dåliga anställningsvillkor – vilket i längden kommer att innebära sämre förutsättningar att rekrytera duglig arbetskraft. På samma sätt är det viktigt att få samma villkor på andra områden när det gäller ekonomi och service. Viktigast är dock att alla individer får samma möjlighet till det stöd som hans eller hennes behov kräver.

- ✓ Personalens rättigheter ger bättre välfärd. Vi har redan nämnt meddelarskyddet. För privat utförd verksamhet ska det vara ett krav att de i avtal med kommunen förbinder sig att respektera meddelarskyddet. På samma sätt bör kommunen ställa krav på anställningsvillkor som motsvarar gällande kollektivavtal inom området. Detta för att förhindra anställningsvillkor som i förlängningen innebär lönedumpning och därmed sämre omsorg om medborgarna. För att öka tryggheten och förutsägbarheten (för såväl anställda som burkare) bör i normalfallet anbudstider inte vara alltför korta.
- ✓ Lika villkor. För att verksamheterna ska kunna konkurrera på lika villkor bör kommunen utvärdera nuvarande resursfördelning och utifrån denna utvärdering utforma ett system som ger alla verksamheter möjligheter att möta de individuella behov som finns inom verksamheten. Här ligger att granska eventuell merkostnadsersättning till privata verksamheter (för sådant där kommunala verksamheter kan dra nytta av samordnat stöd), socioekonomisk kompensation samt ekonomiskt stöd till omställning (torde främst gälla den kommunala verksamheten som enligt lag är tvingad att upprätthålla en verksamhet som alltid svarar mot behoven). Det viktigaste med ett sådant system är inte att ge exakt samma ersättning till olika utförare utan att så långt möjligt möta olika brukares individuella behov. Eftersom behoven är olika kommer också ersättningen att vara det. När en verksamhet överförs mellan privat och kommunal (eller omvänt) ska det arbetsrättsligt betraktas som en verksamhetsövergång vilket garanterar de anställdas trygghet och att verksamheter inte vinner konkurrensfördelar genom att göra sig av med personal.
- ✓ Kommunen ska i normalfallet äga infrastrukturen för tjänsterna. Det innebär att i de flesta fall ska kommunen behålla och erbjuda verksamhetslokaler. Om det finns anledning att avvika från denna princip så ska en oberoende värdering av tillgångarna, inklusive immateriella, göras och priset ska spegla marknadsvärdet.

Valfriheten och ordning och reda

Vi tror att valet och inflytandet bidrar till att förbättra verksamheten. Men vi är inte naiva. Vi ser problemen som ibland uppstår. Vi vet att det inte alltid är ordning och reda som varit de främsta resultaten av valfriheten. Därför är vi tydliga med att valfriheten inte får gå ut över en bra grundläggande service. Det handlar om kvaliteten som vi pratat om ovan men det handlar väl så mycket om att underlätta medborgarnas vardag. Valet ska inte göra vardagen svårare. Därför ska vissa standards vara giltiga i all verksamhet. Därför ska medborgarens behov av service stå i centrum.

- ✓ Ställ krav som underlättar för brukarna på all verksamhet. En gemensam kö till förskolan har vi redan nämnt. Alla skolor bör åläggas att hålla betyg arkiverade. Alla äldreomsorg, skolor och förskolor ska anta och utarbeta säkerhetspolicier som minst motsvarar de nu gällande för de kommunala verksamheterna. Alla verksamheter ska ha utarbetade miljöpolicier för att minska framför allt den egna verksamhetens klimatpåverkan men också för att förbättra hälsan hos brukarna.

- ✓ Kommunal verksamhet ska, om det kan antas ligga inom medborgarnas önskemål och definieras som viktig för välfärden, erbjuda sådan verksamhet som privata utförare erbjuder. Ett exempel är hemtjänsten där kommunen mot avgift ska kunna erbjuda tilläggstjänster för att öka tryggheten. När den äldre önskar hjälp med hushållsarbete utöver vad biståndsprövningen ger rätt till ska han eller hon kunna köpa den från den kommunala verksamheten och inte behöva vända sig till ytterligare en utförare och därmed ny okänd person.

Förändrad driftsform – med stöd av brukare och personal

Om ägandet och driften av en redan befintlig verksamhet ska förändras borde det vara självklart att detta sker efter ett stöd från i första hand brukarna men också av personalen. Så har dock inte verkligheten varit i Tyresö. Personalens och brukarnas uppfattning har man fått hantera efter det att beslutet att överlåta verksamheten skett. För oss är det en utgångspunkt att deras uppfattning ska vägas in innan beslutet fattas.

- ✓ När det uppstår en diskussion om en befintlig verksamhet ska ha ändrat huvudmannaskap så ska detta prövas genom att berörda parter i form av brukare och personal ska höras. Även fackliga organisationer ska tillfrågas. Sammanställningen av dessa åsikter ska vara del av det beslutsunderlag som berörd nämnd ska grunda sitt beslut på. Om nämnden avviker från det som är en samlad uppfattning bland personal och brukare så ska detta motiveras särskilt. Om kommunen vill förbättra en egen mindre väl fungerande verksamhet genom ett förändrat huvudmannaskap så ska det också prövas hos brukare och personal.

Kommunal egen drift istället för landstings- eller statlig drift

Ibland kan det finnas uppenbara kvalitetsvinster i att kommunen driver verksamhet i egen regi då alternativet innebär uppenbara samarbetssvårigheter eller dålig lokal service. Ett sådant exempel är statlig och landstingskommunal verksamhet som dels riskerar att utarmas lokalt, dels försöker överföra kostnader på primärkommunal verksamhet. Allt oftare lägger stat och landsting ut verksamhet på entreprenad i olika former. Om det sammanfaller med kommunala vinster bör kommunen då kunna lägga anbud.

Detta är några av de krav som är rimliga att ställa på kommunalt finansierad verksamhet. Medborgarna håller med rätta de förtroendevalda ansvariga för kvaliteten i välfärden. Det bör nu ta sig uttryck i en genomarbetad kvalitetspolicy som grundar sig i de krav som motionen ovan pekat på. Det ger förutsättningar för bättre kvalitet. Det borde vara nog med kravlöshet.

Med anledning av ovanstående föreslår vi att Tyresö kommunfullmäktige beslutar

1. Att uppdra åt kommunstyrelsen att utarbeta en kvalitetspolicy för kommunalt finansierad verksamhet i enlighet med motionens intentioner.
2. Att uppdra åt respektive nämnd att utarbeta kvalitetskrav för såväl privata som kommunala verksamheter innebärande bland annat krav på bemanning och utbildningsnivå.
3. Att uppdra åt respektive nämnd att förbättra utvärderingen och inspektionerna av såväl kommunal som privat verksamhet.
4. Att all kommunal verksamhet inom områdena skola, förskola, äldre- och handikappomsorg ska omfattas av meddelarskydd för att främja kvaliteten i verksamheten.

5. Att kommunalt finansierad verksamhet alltid ska omfattas av anställningsvillkor motsvarande gällande kollektivavtal och att kommunen ställer detta som krav vid upphandlingar/entreprenader.
6. Att platser till förskolan ska förmedlas via en kommunal kö.
7. Att all kommunalt finansierad välfärdsverksamhet ska ha utarbetade säkerhets- och miljöpolicies.
8. Att kommunen ska sammanställa information och faktaunderlag om samtliga verksamheter för att på så sätt underlätta brukarnas val.
9. Att Vid etablerande av ny verksamhet ska kommunen lägga egenregianbud för att säkerställa mångfald och kvalitet.
10. Att personal och brukare alltid ska höras, och tillmätas stor betydelse, vid förslag om förändrat huvudmannaskap.
11. Att kommunala verksamheter uppmanas att bidra till mångfald genom att tydliggöra sin egen profil.
12. Att valfrihet ska öka genom att förmågan att möta behovet av service i närområdet förbättras.
13. Att det inom ramen för den ordinarie verksamheten ska finnas möjligheter för mer detaljerade val.
14. Att berörda nämnder ges i uppdrag att arbeta för ökat brukarinflytande inom respektive ansvarsområde.
15. Att kommunen arbetar fram en resursfördelningsmodell som garanterar lika villkor för kommunens medborgare efter deras respektive behov.
16. Att kommunen i sin verksamhet ska kunna erbjuda tilläggstjänster mot avgift som det finns en efterfrågan på och som kan bedömas underlätta vardagen för brukarna.

För den socialdemokratiska fullmäktigegruppen

Mathias Tegnér

Marita Bertilsson

Kristjan Vaigur